

Постшындық дәуіріндегі журналистиканың этикалық дилеммасы

Қазіргі қоғам “постшындық” деп аталатын жаңа кезеңге аяқ басты. Бұл кезеңнің басты ерекшелігі — объективті фактілерден гөрі эмоция мен жеке сенімдердің ықпалының күшеюі. Яғни, адамдар үшін шындықтың өзі емес, өзіне ыңғайлы “шындық” маңыздырақ бола бастады. Мұндай жағдайда журналистиканың рөлі ғана емес, оның этикалық негіздері де күрделі сынға ұшырайды.

Дәстүрлі журналистика әрқашан шындықты іздеуге, оны тексеруге және қоғамға дәл жеткізуге бағытталған еді. Бірақ постшындық дәуірінде бұл міндет әлдеқайда қиындай түсті. Себебі ақпараттың көптігі мен жылдамдығы шындық пен жалғанның арасындағы шекараны бұлыңғыр етеді. Әлеуметтік желілерде таралған кез келген ақпарат санаулы секундтар ішінде миллиондаған адамға жетуі мүмкін, ал оны тексеруге уақыт жетпейді. Бұл жерде журналист алдында күрделі таңдау туындайды: жылдамдық па, әлде дәлдік пе? Егер журналист ақпаратты бірден жарияласа, ол аудиторияны бірінші болып қамтиды. Бірақ ақпарат тексерілмеген болса, ол жалған болуы мүмкін. Ал егер журналист тексеруге уақыт жұмсаса, ол жаңалықтың “құнын” жоғалтуы мүмкін. Бұл — қазіргі журналистиканың басты дилеммаларының бірі.

Сонымен қатар, аудиторияның өзі де өзгерді. Қазіргі оқырман тек ақпаратты қабылдамайды, ол оған реакция білдіреді, бөліседі, талқылайды. Бірақ көп жағдайда адамдар өз пікіріне сәйкес келетін ақпаратты ғана қабылдайды. Бұл құбылыс “ақпараттық көпіршік” деп аталады. Мұндай жағдайда журналист шындықты жеткізсе де, ол бәріне бірдей әсер етпеуі мүмкін.

Журналистиканың этикасы дәл осы жерде ерекше маңызға ие болады. Журналист тек ақпарат жеткізуші емес, ол — қоғам алдындағы жауапты тұлға. Оның әрбір сөзі адамдардың көзқарасына, шешіміне әсер етеді. Сондықтан журналист эмоцияға емес, дәлелге сүйенуі керек. Бірақ постшындық дәуірінде эмоция аудиторияны тезірек тартады, ал бұл кейбір медиа құралдарын этикалық шекарадан асып кетуге итермелеуі мүмкін.

Тағы бір маңызды мәселе — манипуляция. Кейбір ақпараттар әдейі бұрмаланып, қоғам пікірін өзгерту үшін пайдаланылады. Бұл әсіресе саяси және әлеуметтік тақырыптарда айқын көрінеді. Мұндай жағдайда журналистің міндеті — тек ақпарат беру емес, сонымен қатар оның астарын түсіндіру, аудиторияға сыни ойлауды үйрету.

Қазіргі журналистикада технология да үлкен рөл атқарады. Алгоритмдер адамдарға қандай ақпарат көрсетілетінін анықтайды. Бірақ бұл алгоритмдер көбіне адамның қызығушылығына негізделеді, ал шындық әрдайым қызықты бола бермейді.

Нәтижесінде қоғамда біржақты ақпарат таралуы мүмкін.

Осы қиындықтарға қарамастан, журналистика өзінің негізгі миссиясын жоғалтпауы тиіс. Шындықты іздеу, оны қорғау және қоғамға жеткізу — бұл өзгермейтін құндылықтар. Постшындық дәуірі журналистиканы әлсіретпейді, керісінше оның маңызын арттырады.

Қорытындылай келе, постшындық дәуіріндегі журналистика — тек ақпарат тарату

емес, ол күрделі этикалық таңдау. Журналист әрдайым екі оттың ортасында қалады: бір жағында жылдамдық пен аудитория, екінші жағында шындық пен жауапкершілік. Нағыз кәсіби журналист осы екеуінің арасынан дұрыс жол таба білуі керек. Себебі қоғамның болашағы — ақпараттың сапасына, ал ақпараттың сапасы — журналистің адалдығына байланысты.